

Rimutė Rimantienė

NEOLITINĖ BARZDŽIO MIŠKO GYVENVIETĖ

Gyvenvietė buvo Varėnos raj., Dubičių apyl., R Kyšulio gale į buvusį Dubos ežerą, iš trijų pusų apsuptyame pelkėtų pievų. Miškas priklauso Varėnos miškų ūkio Paąžuolės girininkijai; šiuo vardu vadinama tik miško dalis kyšulyje. Tyrinėtasis plotas yra prie kelio (buvusio ežero kranto) iš Karaviškių į Dubičius. Gyvenvietės pėdsakai pastebėti 1981 m., tikrinant naujai suartą proskyną tarp 69/20 ir 70/17 miško kvartalų. 1982 m. birželio 14 d. – liepos 27 d. MAII atliko tyrinėjimus, atkastas 808 m² plotas. P ir V pasiektais buvęs ežero krantas. Pagrindinė gyvenvietės dalis priklausė vienam velyvojo neolito laikotarpiui, tik pačioje pietinėje pakrantėje buvo keletas velyvesnių židinių su žiesta keramika.

Kultūrinis sluoksnis visame gyvenvietės plote gana vienodas. Tai 20–40 cm storio pilkšvai rusvas ortzandas, virš kurio slūgsojo miško smėlio ir velėnos 30–50 cm storio sluoksnis, o žemiau jo buvo ižemis – baltas smėlis. Iš viso rasti 9 židiniai, tačiau tik 4, esantys toliau nuo buvusio ežero kranto (Nr. 6,7,8,9), aiškiai priklausė akmens amžiui; neaiškus židinio Nr. 3 laikotarpis (židinys apnaikintas, dugne rasta brükšniuota šukė, kuriai analogijų nebuvę visame tyrinėtame plote). Minėtieji 4 židiniai buvo po kultūriniu sluoksniu, negiliose 75–95 cm skersmens duobutėse. Be to, pastebėta 13 stulpaviečių. Jų sistemos atsekti nebuvę galima. Stulpavietės buvo 12–25 cm skersmens, smailėjančios į apačią. Išsiskyrė dvi didelės, 40 cm skersmens išdegusios stulpavietės, 70 cm įleistos į gruntą, 2 m atstume viena nuo kitos. Abidvi buvo apkamšytos akmenimis.

Gyvenvietėje rasta labai daug titnago nuoskalų ir dirbinių. Išsiskyrė keletas titnago skaldyklių, kuriose daugiausia tik emulkios nuoskalos ir keli nepavykę dirbinėliai. Titnago dirbiniai įvairūs. Strėlių antgaliai - trikampiai, dažnai dantytomis briaunomis, lanceetiniai, pamašūs į episvidrinius, rombiniai, trapeziniai, lauro lapo pavidalo. Rastas didelis ištisai retušuotas lauro lapo pavidalo durklas. Buvo gaminama labai daug tiesių ir lenktų plokščių retušuotų peilių. Iš kitų dirbinių rasta daug gremžtukų, šiek tiek grandukų, šiek tiek gražtelius, rėžtukų ir kaltelių ašmenelių. Kirvukai daugiausiai titnaginiški ovaliniai, paplatintiniai, dažnai gludintais ašmenimis. Iš akmeninių aptiktų baltiško laivinio kirvelio pentis, mažai aptašytas gana didelis uralitinio perfirito kaplys, tinklų pasvarų, muštukų ir priekalėlis.

Keramikos išlikę tik nedideli gabaliukai. Molyje buvo įvairių priemaišų: augalinių, grūsto granito, gana stambių grūste kvarco trupinių. Puodeliai nedideli, plonasieliai, labai vienos formos: šemi, platianginiai ir siauradugniai. Jų trumpi kakleliai daugiau ar mažiuo striesta į išorę. Kai kurių paviršius brūkšniotas, kitų išlygintas ar net engobuotas. Būdingiausias papucūsimas - duobutės kaklo linkyje, tačiau buvo ir kitokių įspaudelių: statmenų ir istrižų pleištuko pavidale, apvajinių, stačiakampių, sudėstyty keliomis eilėmis gulsčios eglutės koapsiciją, lygiu ir banguotu juosteliu, mažyčių trikampelių ir grūdelių pavidalo įspaudelių.

Visa ši keramika būdinga velyviausiai neolitines Nemuno kultūros fazei, nepaliestai virvelinės keramikos kultūrcs įtakos. Tačiau titnago inventorius tos įtakos neišvengė - tai rodo trikampiai strėlių antgaliai, durklas, tos pat kilmės ir akmeninių

kirvelis.

Rimutė Rimantiene

ŠVENTOSIOS 6-OSIOS GYVENVIEȚĖS TYRINÉJIMAI

Bandomieji šurfai 6-ojoje gyvenvietėje MII padaryti jau 1972 m., tačiau buvo užgriebtas tiktais jos pakraštys ir nuspresta, kad gyvenvietė sunaikinta. Tik 1982 m., kai kasant griovelį kabeliu i vėl pasirodė puodų šukiu, visas plotas buvo išžvalgytas šurfais kas 10 m ir nustatyta, kur buvusi gyvenvietė. Ji tėsėsi siaura, apie 20-30 m pločio ir apie 150 m ilgio vakarine buvusios lagūnos pakrante. Visas tyrinéjimams numatytas sklypas buvo padalintas 2x2 m kvadratais ir sužymetas vieninga sistema (skaičiais iš P į Š ir raidėmis iš R į V). Pradėta kasinėti nuo vidurio skersai gyvenvietę 10 m pločio juostomis. Ištirtas 520 m² plotas. Paaiškėjo, kad gyvenvietė buvo ant pat kranto, daug kartų paplauta, ir iš jūros ir iš lagūnos pusės. Be to, jos sluoksnį labai sunaikino (suplojo) dabartiniai žemės darbai ir išdžiovino melioracija. Kultūrinį sluoksnį sudarė 15-30 cm storio sapropelingas molis. Vakarinėje dalyje ji dengė plonas raudono molio sluoksnelis. Aukščiau, o xytinėje pusėje tiesiog virš kultūrinio sluoksnio, slūgsojo apie 40-50 cm storio durpių sluoksnis, kurio paviršius apdirbamas. Po kultūriniu sluoksniniu buvo plonai, sluoksniuotas smėlis su aksuritais be jokių radinių, net organinių medžiagų.

Iš gyvenvietės pastatų tebuvo išlikę keletas stovinčių ar pa- svirusių kuolų, visi - iš lapuočių su žieve, dažniausiai storų lazdynų, nusmailintais galais. Jokios sistemos nebuvo galima at-sekti. Radiniai išsimetė be jokios tvarkos, tačiau gana siauru